

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А. С. МАКАРЕНКА

ДОЛГОВА Наталія Олександрівна

УДК 378.09:796]:005.591.6](438)«1991/2011»(043.3)

**МОДЕРНІЗАЦІЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ
В УНІВЕРСИТЕТСЬКІЙ ОСВІТІ ПОЛЬЩІ (1991–2011 рр.)**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Суми – 2014

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Ніколаї Галина Юрївна,
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, завідувач кафедри мистецької педагогіки та хореографії.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Заболотна Оксана Адольфівна,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, професор кафедри практики іноземних мов;

кандидат педагогічних наук, доцент
Бондаренко Валентина Володимирівна,
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, доцент кафедри теорії й методики фізичного виховання, адаптивної та масової фізичної культури.

Захист відбудеться «15» жовтня 2014 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 55.053.01 у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка за адресою: 40002, м. Суми, вул. Роменська, 87, ауд. 218.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (40002, м. Суми, вул. Роменська, 87).

Автореферат розіслано «13» вересня 2014 року.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

О. Г. Козлова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В умовах євроінтеграції та гуманізації вищої школи згідно з принципами культурної та фізичної досконалості особливого значення набуває модернізація фізичного виховання та спорту в університетській освіті, оскільки студентська молодь складає генофонд нації. В Україні проблема фізичного розвитку, збереження і зміцнення здоров'я студентів набуває особливої актуальності, оскільки фізичний стан університетської молоді впродовж останніх десятиліть різко погіршився внаслідок поглиблення соціально-економічної, екологічної та демографічної кризи, надуживання комп'ютерних технологій. На необхідності розв'язання проблем фізичного розвитку і здоров'я молоді наголошується в державних документах, зокрема, Законі України «Про фізичну культуру і спорт», Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»), Цільовій комплексній програмі «Фізичне виховання – здоров'я нації», Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту.

Приєднання України до Болонського процесу зумовлює необхідність трансформації системи вищої освіти. Тому актуальними стають питання вивчення досвіду країн Європейського Союзу й аналіз практики зарубіжних університетів щодо виховання фізично розвиненої та здорової молоді. На особливу увагу вітчизняних компаративістів заслуговують модернізаційні процеси в системі фізичного виховання та спорту (ФВтаС) в Республіці Польща, досвід якої можна успішно адаптувати до специфіки університетської освіти в Україні.

Доцільність дослідження визначається необхідністю вирішення низки суперечностей між: потребою держави у вихованні фізично здорової, висококультурної, гармонійно розвиненої студентської молоді як майбутньої еліти нації та слабким науково-методичним забезпеченням цього процесу у вищій школі; очікуваннями українського студентства інноваційних змін у фізкультурно-спортивній діяльності університетів та відсутністю готовності останніх до цих нововведень; об'єктивною потребою у всебічному аналізі зарубіжного досвіду модернізації фізичного виховання та спорту в університетській освіті й недостатнім рівнем його вивчення й узагальнення у вітчизняній педагогіці.

У межах вітчизняного педагогічного дискурсу окремі аспекти розвитку вищої освіти в Польщі висвітлено в дисертаційних дослідженнях О. Бондаренко, А. Василюк, С. Деркач, С. Когут, В. Майбороди, Г. Ніколаї, Ю. Соколович-Алтуніної та ін. Фундаментальні дослідження професійної підготовки фахівців із фізичного виховання в Польщі було здійснено Е. Вільчковським, Ю. Войнаром, Р. Мушкетюю, В. Пасічником, Є. Приступою та ін.

Проблеми фізичної культури та здоров'я з філософських позицій розглядають українські, російські й польські дослідники Є. Бистрицький, І. Биховська, В. Косяк, Ю. Ліпець, М. Милік та ін. Розв'язання означених проблем у межах вітчизняної педагогічної науки і практики пропонують

В. Бондаренко, О. Глагошук, В. Горащук, Ю. Драгнєв, Т. Круцевич, А. Кудренко, Ю. Лянной, В. Платонов, Б. Шиян та ін. Питання збереження здоров'я засобами фізичної культури та спорту вирішують вітчизняні й російські дослідники М. Амосов, В. Базильчук, В. Бальсевич, Г. Іванова, Л. Лубишева, В. Сергієнко, А. Шепелєв та ін. Компетентнісний підхід до формування культури здоров'я молоді в контексті валеології здійснюють українські науковці І. Аносов, О. Бондаренко, М. Гончаренко, І. Калиниченко, О. Єжова та ін.

Значний внесок у розвиток сучасної наукової думки у сфері фізичного виховання зробили польські дослідники К. Зелінський, К. Культис, М. Островська, М. Януш та ін. Позитивний вплив фізичного виховання та спорту на рівень здоров'я молоді доводять Т. Белецький, М. Жибура, Г. Каркошка, Б. Корпак, К. Кравчик та ін. Водночас проблема модернізації фізичного виховання студентів та університетського спорту в сучасній Польщі не дістала належного висвітлення не лише в межах вітчизняного наукового дискурсу, але й польського.

Актуальність досліджуваної проблеми, недостатня теоретична та практична її розробленість зумовили вибір теми дисертаційного дослідження **«Модернізація фізичного виховання та спорту в університетській освіті Польщі (1991–2011 рр.)»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота є складовою частиною комплексного дослідження кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка «Методологічні, змістові та методичні інновації у професійно-педагогічній підготовці майбутніх учителів у контексті запровадження кредитно-модульної системи» (номер державної реєстрації 0109U004948) та кафедри фізичного виховання і спорту Сумського державного університету «Антропометричні характеристики критеріїв здоров'я студентів Північно-Східного регіону» (номер державної реєстрації 0110U006196). Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (протокол № 12 від 23.05.2011 р.) та узгоджено Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології НАПН України (протокол № 6 від 14.06.2011 р.).

Мета дослідження – розкрити теоретичні основи та базові аспекти модернізації фізичного виховання та спорту в університетській освіті Польщі, з'ясувати перспективи використання прогресивного польського досвіду в контексті досліджуваної проблеми в Україні.

Мета дослідження конкретизується в таких **завданнях**:

1. Окреслити поняттєво-термінологічний апарат дослідження та з'ясувати сутність модернізації фізичного виховання та спорту в університетській освіті.
2. Здійснити періодизацію становлення і розвитку системи фізичного виховання та спорту в університетській освіті Польщі, виокремити провідні персоналії означеного процесу.

3. Схарактеризувати нормативно-правовий, структурно-змістовий та управлінський аспекти модернізації фізичного виховання та спорту в університетській освіті Республіки Польща.

4. Узагальнити досвід упровадження інновацій у процес фізичного виховання та спорту в Республіці Польща в умовах розбудови Європейського простору вищої освіти.

5. Висвітлити сучасний стан фізичного виховання та спорту у вітчизняних вишах і визначити перспективи використання прогресивного досвіду університетів Республіки Польща в аспекті досліджуваної проблеми в Україні.

Об'єкт дослідження – розвиток фізичного виховання студентів і університетського спорту в Польщі.

Предмет дослідження – модернізація фізичного виховання та спорту в університетській освіті Республіки Польща в контексті європейської інтеграції.

Хронологічні межі дослідження охоплюють 1991–2011 рр. Вибір *нижньої межі* визначається датою підписання угоди про асоціацію Республіки Польща (РП) з Європейською спільнотою (1991 р.), що запустила механізми модернізації усіх складових вищої освіти, у тому числі фізичного виховання та спорту. Вибір *верхньої межі* детерміновано ухваленням Сеймом Республіки Польща нової редакції Закону «Про вищу освіту» (2011 р.), створеної з урахуванням пріоритетів розвитку Європейського простору вищої освіти, зокрема переорієнтації на формування культури здоров'я університетської молоді. Для обґрунтування сутності модернізації фізичного виховання та спорту і визначення перспектив їх розвитку в університетській освіті здійснено періодизацію досліджуваного феномену у більш широкіх історичних межах.

Методи дослідження. Для реалізації поставлених завдань та досягнення мети використано комплекс методів: *загальнонаукових* – аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, що дозволили систематизувати наукові джерела та нормативні акти, офіційні документи щодо державної освітньої політики Польщі та України в галузі фізичного виховання та спорту, наукову думку вітчизняних і зарубіжних дослідників; *конкретнонаукових* – метод *термінологічного аналізу та контент-аналізу*, що використані при визначенні базових понять дослідження; *історико-генетичний та ретроспективний*, що дозволили виокремити періоди становлення і розвитку системи фізичного виховання та спорту в університетах Польщі й визначити провідні персоналії означеного процесу; *системно-структурний, структурно-функціональний та порівняльно-зіставний*, що застосовані з метою окреслення нормативно-правового, структурного, змістового та управлінського аспектів досліджуваного освітнього феномену; *емпіричних* – *включене спостереження, інтерв'ювання, бесіди, електронне листування, вивчення досвіду та результатів діяльності польських фахівців із фізичного виховання та спорту, що застосовувалися під час досліджень у польських університетах; наукової екстраполяції*, що окреслив можливість творчого використання прогресивного досвіду модернізації фізичного виховання та спорту в університетській освіті Республіки Польща в Україні.

Методологічну основу дослідження становлять: загальні положення теорії наукового пізнання, принципи взаємозв'язку і взаємозумовленості явищ, науковості, історизму, об'єктивності, системності, єдності теорії та практики. Основоположними в роботі стали історичний, системно-структурний, аксіологічний, гуманістичний, валеологічний та порівняльний підходи до вивчення процесу модернізації фізичного виховання та спорту в університетській освіті Польщі в умовах євроінтеграції.

Теоретичною основою дослідження є: теорії освітніх реформ (В. Андрущенко, В. Кремень, С. Клепко, К. Корсак, Ч. Купісевич, А. Сбруєва, А. Смоляльський); концептуальні положення педагогічної компаративістики (Н. Абашкіна, Б. Год, О. Заболотна, Н. Лавриченко, О. Огієнко, Л. Пуховська); теорії модернізації (Р. Бендикс, Д. Лернер, А. Мартінеллі, П. Штомпка); теорії фізичного виховання та спорту (Г. Грабовський, М. Демель, А. Краванський, Т. Круцевич, В. Осінський, В. Пасічник, З. Яворський).

Джерельну базу дослідження становлять:

- нормативно-правові акти, що визначають вектор освітньої політики щодо модернізації фізичного виховання та спорту в Республіці Польща – закони «Про систему освіти» (1991 р.), «Про фізичну культуру» (1996 р.), «Про вищу освіту» (2005 р.), «Про кваліфікований спорт» (2005 р.), «Про внесення змін до закону про кваліфікований спорт та інших актів» (2007 р.), «Про спорт» (2010 р.), «Про зміну Закону «Про вищу освіту...» (2011 р.); Розпорядження Міністра науки та вищої освіти Польщі щодо стандартів підготовки (2007, 2009, 2011 рр.);

- матеріали Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (UNESCO), програма Ради Європи EYES – 2004, комюніке конференції міністрів освіти країн-учасниць Болонського процесу, Резолюції Європейського Парламенту «Про роль спорту у сфері освіти» (2007 р.), «Розвиток європейського виміру в спорті» (2011 р.);

- монографічні праці та наукові статті польських науковців (Ч. Банах, Я. Бельський, Р. Врочинський, З. Грот, К. Зухора, Ю. Ліпець, Х. Мушинський, В. Паньчик, А. Чубіньський, З. Яворський);

- матеріали вітчизняних і зарубіжних науково-педагогічних видань («Вища освіта України», «Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту», «Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології», «Порівняльно-педагогічні студії», «Теорія та методика фізичного виховання», «Філософія освіти», «Akademicka kultura fizyczna na przełomie stuleci», «Aktywność przez całe życie», «Roczniki Naukowe AWF», «Wychowanie fizyczne studentów», «Wychowanie Fizyczne i Sport»);

- документація Студіумів фізичного виховання і спорту та клубів Академічного спортивного союзу класичних університетів РП; інтернет-сайти польських і українських вишів й інформаційно-аналітичні та статистичні матеріали, розміщені на офіційних веб-ресурсах державних органів управління освітою Польщі та України, міжнародних культурно-освітніх та професійних організацій і мереж.

У процесі дослідницького пошуку опрацьовано фонди Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського та Головної бібліотеки університету Марії Кюрі-Склодовської (м. Люблін), бібліотек Шльонського й Економічного університетів (м. Катовиці), Битомського педагогічного колегіуму (м. Битом), електронні каталоги бібліотеки Варшавського університету (м. Варшава) в Польщі.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що *вперше* здійснено комплексне дослідження модернізації фізичного виховання та спорту в університетській освіті Республіки Польща наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.; з'ясовано сутність означеного процесу як інноваційних змін у структурі, змісті й управлінні з метою формування культури здоров'я університетської молоді та досягнення нею вагомих спортивних результатів; систематизовано концептуальні підходи до ФВтаС в університетській освіті Польщі; визначено політичні, економічні та академічні чинники, які зумовили генезу ФВтаС в університетах Польщі; здійснено періодизацію становлення та розвитку ФВтаС в польських університетах із розподілом на *започаткувальний* (кінець ХVІІІ – початок ХХ ст.), *пошукувальний* (1918–1939 рр.), *уніфікувальний* (1945–1988 рр.), *модернізувальний* (з 1989 р. по т. ч.) періоди; запропоновано типологію академічних спортивних осередків у контексті історичного розвитку досліджуваного феномену (спортивні школи, гуртки, товариства, клуби, табори, центри фізичної культури); схарактеризовано нормативно-правові засади модернізації фізичного виховання та спорту в університетській освіті РП, які регламентують означений процес; висвітлено структурно-змістовий та управлінський аспекти модернізації ФВтаС в університетській освіті Польщі; репрезентовано відповідну інноваційну модель, зорієнтовану на європейські стандарти, ефективний менеджмент та маркетинг; розкрито зміст інноваційних авторських програм, на яких ґрунтують свою діяльність Студіуми фізичного виховання та спорту польських університетів; визначено перспективи використання прогресивного досвіду університетів Республіки Польща в аспекті досліджуваної проблеми в Україні на наднаціональному, національному, регіональному та інституційному рівнях.

Конкретизовано та уточнено зміст базових понять «фізичне виховання студентів» та «університетський спорт».

Подальшого розвитку дістали ідеї модернізації фізичного виховання студентів та університетського спорту в контексті євроінтеграційних процесів.

У вітчизняний науковий простір *уведено* значну кількість автентичних джерел з питань розвитку ФВтаС в Польщі, українську компаративістику збагачено новими іменами польських науковців та їх ідеями.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що основні положення стосовно сутності модернізації ФВтаС та її базових аспектів можуть бути використані: у розробленні інноваційних підходів до реорганізації фізичного виховання та спорту у сфері вищої освіти

України; для формування нового валеологічного мислення та світогляду студентів, викладачів і співробітників вітчизняних університетів; у розробленні інноваційних авторських програм; для удосконалення критеріїв оцінювання навчальних досягнень студентів; створення методичних рекомендацій з організації відповідної діяльності. Теоретичні положення та висновки, фактологічний, історичний та порівняльно-педагогічний матеріал можуть бути включені до змісту навчальних курсів «Теорія і практика фітнесу», «Теорія і методика фізичного виховання», «Оздоровчий фітнес», «Історія фізичної культури», «Фізичне виховання». Джерельна база та матеріали роботи можуть використовуватися науковцями суміжних галузей, адміністративним персоналом вищих навчальних закладів, викладачами кафедр фізичного виховання, фахівцями відділів міжнародного співробітництва.

Результати дослідження **впроваджено** у навчальний процес Сумського державного університету (довідка про впровадження № 1821 від 10.06.2013 р.), Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка (довідка про впровадження № 23 від 04.07.2013 р.), Харківського національного університету внутрішніх справ (довідка про впровадження № 352 від 11.09.2013 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка про впровадження № 1627 від 10.10.2013 р.).

Апробація отриманих результатів дослідження здійснювалася на 25 науково-практичних конференціях і семінарах різного рівня: *міжнародних* – «Гуманізація вищої освіти: філософські виміри» (Бердянськ, 2003), «Теоретичні та методичні засади розвитку мистецької освіти в контексті європейської інтеграції» (Суми, 2010, 2013), «Технології управління освітніми закладами» (Полтава, 2011), «Соціалізація особистості: культура, освітня політика, технології формування» (Суми, 2011), «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2011), «Міждисциплінарність як методологія гуманітарних наук: мова, освіта, культура» (Умань, 2012), «Innowacje i badania naukowe, jak również ich zastosowanie w praktyce» (Варшава, Польща, 2012), «Міжнародне співробітництво в освіті в умовах глобалізації» (Алушта – Форос, 2012), «Проблеми та шляхи удосконалення педагогічних та психологічних наук» (Львів, 2013), «Культурологія в контексте гуманітарного знання» (Курськ, 2013, Росія), «Інноваційні технології в системі підвищення кваліфікації фахівців фізичного виховання і спорту» (Суми, 2014); *всеукраїнських з міжнародною участю* – «Освіта і здоров'я: формування здоров'я дітей, підлітків та молоді в закладах освіти» (Суми, 2010), «Творча спадщина А. С. Макаренка в контексті інноваційного розвитку освіти ХХІ століття» (Суми, 2013); *всеукраїнських* – «Проблеми формування здорового способу життя у молоді» (Одеса, 2009), «Психолого-педагогічні проблеми розвитку особистості в сучасних соціокультурних умовах» (Вінниця, 2011), щорічній науково-теоретичній конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів СумДУ (Суми, 2011–2014); *міжнародних семінарах* «Polsko-Ukraińskie konteksty edukacji dziecka» (Катовіце, Польща, 2013), «Техніка

Е. Жак-Далькроза як засіб творчого самовираження особистості майбутнього вчителя мистецьких дисциплін» (Умань, 2013); *всеукраїнських семінарах* «Управління проектами: проблеми та перспективи розвитку» (Полтава, 2011), «Літня школа аспірантів» (Ялта, 2012), «Педагогічна компаративістика – 2013: трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст» (Київ, 2013); Основні результати й висновки роботи обговорювались в межах стажування в університеті Марії Кюрі-Склодовської (Люблін, 2013), Економічному університеті (Катовиці, 2013), на засіданнях кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка та кафедри фізичного виховання і спорту Сумського державного університету.

Публікації. Основні результати дослідження відображено у 14 одноосібних публікаціях автора: 8 статтях у наукових фахових виданнях (із них зарубіжних – 1), 5 – у збірниках наукових праць (із них зарубіжних – 1), 1 – у матеріалах зарубіжної наукової конференції в Польщі.

Структура роботи. Дисертаційне дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (380 найменувань, із них 186 – польською, 46 – російською, 17 – англійською, 3 – німецькою мовами), додатків. Робота містить 3 рисунки і 21 додаток на 59 сторінках. Загальний обсяг роботи становить 286 сторінок (основний текст – 184 сторінки).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність дослідження; визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, хронологічні межі, методологічну й теоретичну основу дослідження; схарактеризовано джерельну базу; розкрито наукову новизну і практичне значення отриманих результатів; подано відомості про впровадження та апробацію результатів наукового пошуку.

У першому розділі «**Теоретичні основи модернізації фізичного виховання та спорту в університетській освіті Польщі**» окреслено поняттєво-термінологічний апарат дослідження, узагальнено польську наукову думку у сфері фізичного виховання та спорту, з'ясовано сутність модернізації ФВтаС в університетській освіті, здійснено періодизацію становлення і розвитку фізичного виховання та спорту в університетській освіті Польщі та виокремлено персоналії, які відіграли значну роль у цьому процесі.

Термінологічний аналіз нормативних документів, зокрема Закону України «Про фізичну культуру і спорт» (1993 р.) і Закону Республіки Польща «Про фізичну культуру» (1996 р.), та контент-аналіз наукових розвідок українських і польських дослідників засвідчили, що у вітчизняних джерелах переважають терміни «фізична культура», «культура здоров'я», «здоровий спосіб життя», а у польських – «фізичне виховання», «фізичне здоров'я», «фізична рекреація».

Уточнено зміст поняття «фізичне виховання студентів», що визначено як багатогранний педагогічний процес організації активної фізкультурно-оздоровчої діяльності університетської молоді. Конкретизовано термін «університетський спорт», схарактеризований як цілеспрямована діяльність

студентів університетів із метою досягнення максимальних спортивних результатів, що позитивно впливає на їх фізичний і психічний стан та соціалізацію.

Систематизовано сучасні концептуальні підходи провідних польських учених до фізичного виховання молоді, зокрема: *гуманістичний* (М. Демель, А. Совіньський), в якому акцентовано на гармонії між тілом і психікою, на взаємозв'язку фізичного і психічного здоров'я особистості; *аксіологічний* (Г. Грабовський, К. Зухора), в межах якого поняття «фізичне виховання» інтерпретується через конгломерат таких цінностей, як «здоров'я», «працездатність», «краса тіла»; *валеологічний* (А. Краваньський, В. Осіньський, З. Яворський), за яким фізичне виховання, спорт і система оздоровлення функціонують як єдине ціле, забезпечуючи освіту й виховання здорової нації, а фізична активність задля здоров'я (health related fitness) стає ціложиттєвою установкою.

На основі виокремлення сутнісних характеристик модернізації, конкретизації й уточнення змістового навантаження цього поняття щодо вищої школи *модернізацію фізичного виховання та спорту в університетській освіті* визначено як інноваційний процес трансформації, що полягає: в оновленні структури ФВтаС; у переорієнтації мети та змісту фізкультурно-спортивної підготовки на формування культури здоров'я університетської молоді; використанні сучасних підходів до управління в означеній сфері; у розширенні видів рухової активності студентів. Доведено, що інноваційні зміни у ФВтаС відбуваються під впливом таких сучасних тенденцій розвитку вищої освіти, як маркетингізація та менеджеризація.

За результатами ретроспективного аналізу визначено місце і значення сучасних модернізаційних процесів у загальному генезисі ФВтаС в університетській освіті Польщі. Використання історико-генетичного аналізу дозволило здійснити періодизацію становлення та розвитку означеного феномену. Доведено, що його генеза детермінується низкою політичних, економічних та академічних чинників. Зокрема, з огляду на історичні події, суспільно-політичні перетворення, зміни в організації, структурі, фінансовому становищі, матеріально-технічній базі і кадровому складі університетів виокремлено чотири періоди становлення і розвитку ФВтаС в університетській освіті Польщі.

Перший, *започаткувальний*, період (кінець XVIII – початок ХХ ст.) розпочинається зі створення Комісії національної освіти (1773 р.), яка обґрунтувала доцільність упровадження фізичного виховання в систему освіти, і характеризується: організацією фізичного виховання студентів у позанавчальний час у Ягеллонському, Вроцлавському, Познаньському, Львівському та Варшавському університетах; створенням перших спортивних осередків (1878 р.), що існували за рахунок бюджетів університетів та благодійників; заснуванням Академічного спортивного союзу (АСС) у 1909 р. та відкриттям курсів фізичного виховання у Ягеллонському університеті для підготовки вчителів-фізкультурників (1913 р.). Другий, *пошукувальний*, період

(1918–1939 рр.), що охоплює роки між двома світовими війнами, коли на територіях, анексованих трьома імперіями, виникає II Річ Посполита, характеризується, з одного боку, появою спортивних клубів АСС в усіх академічних центрах Польщі та встановленням міжнародних контактів у галузі університетського спорту, а з іншого – першими спробами впровадити обов'язкові заняття з фізичного виховання у Познаньському та Ягеллонському університетах (1938 р.). Третій, *уніфікувальний*, період (1945–1988 рр.) збігається із часами існування Польської Народної Республіки, коли під політичним тиском СРСР відбувається жорстка централізація управління вищою школою, приймається низка відповідних законів, усталюється традиційна модель ФВтаС з єдиними програмами і нормативами. Установлено, що в університетах Польщі з'являється нова структурна одиниця – Студіуми фізичного виховання і спорту (СФВіС), а основною організаційною одиницею зі спортивно-масової роботи стають Університетські клуби (УК) АСС. З'ясовано, що внаслідок співпраці СФВіС та УК АСС сформувалась університетська система змагань. Четвертий, *модернізувальний*, період розпочинається в 1989 р. з моменту проголошення III Речі Посполитої, коли відновлюється національна модель фізичного виховання студентів і університетського спорту та розпочинаються пошуки шляхів її модернізації, відбувається активна реорганізація ФВтаС в університетах за євростандартами після підписання угоди про асоціацію РП з європейською спільнотою (1991 р.).

Застосування історико-генетичного та порівняльно-зіставного методів дозволило створити типологію академічних спортивних осередків у контексті еволюції досліджуваного феномену: школи (верхової їзди, фехтування, плавання, танців та гімнастики), спортивні гуртки, студентські спортивні товариства, спортивні клуби, зимові та літні спортивні табори, УК АСС, центри (ФВтаС, фізичної культури і здоров'я, спорту і рекреації тощо).

Виокремлено персоналії, які відіграли значну роль у становленні системи фізичного виховання та спорту в Польщі. Так, наприкінці XVIII ст. діячі Комісії національної освіти – А. Каменецький, С. Канарський, А. Поплавський, Г. Пірамович – обґрунтували необхідність фізичного виховання в системі освіти. Професор кафедри хірургії Людвиг Берковський був засновником гімнастичної школи оздоровчого спрямування в Ягеллонському університеті (1838 р.). Професор Євгеніуш Пясецький створив на медичному факультеті Познаньського університету першу в Польщі кафедру шкільної гігієни та фізичного виховання (1919 р.) і впровадив програму фізичного виховання на всіх факультетах вишу. Професор Ягеллонського університету Станіслав Чехановський у 1927–1928 роках ініціював уведення обов'язкового фізичного виховання у вищих навчальних закладах.

Отже, узагальнення наукової думки у сфері фізичного виховання та спорту дозволило вирізнити базові категорії дослідження, систематизувати концептуальні підходи та з'ясувати сутність модернізації ФВтаС в університетській освіті, виокремити періоди становлення і розвитку означеного феномену в Польщі та видатних діячів ФВтаС.

У другому розділі «**Базові аспекти модернізації фізичного виховання та спорту в університетській освіті Республіки Польща**» схарактеризовано нормативно-правовий, структурно-змістовий та управлінський аспекти модернізації фізичного виховання та спорту в університетській освіті Польщі в умовах розбудови Європейського простору вищої освіти, узагальнено досвід упровадження інновацій у процес фізичного виховання студентів і університетський спорт в університетах Республіки Польща.

Використання системно-структурного аналізу дозволило схарактеризувати нормативно-правовий аспект модернізації фізичного виховання та спорту в університетській освіті Республіки Польща і засвідчило вплив законодавчих ініціатив на ефективність цього процесу. Установлено, що унормованим початком модернізації ФВтаС у вишах Польщі стало прийняття Закону «Про вищу освіту» (2005 р.).

Структурно-функціональний аналіз статутів вісімнадцяти класичних університетів Польщі засвідчив, що у кожному з них існують навчальні підрозділи, які займаються проблемами здоров'я. СФВіС функціонують як міжфакультетські структурні одиниці, створені для організації відповідної діяльності та проведення рекреаційних заходів для студентів, аспірантів і співробітників. УК АСС тісно співпрацюють із СФВіС щодо формування у студентів дбайливого ставлення до власного здоров'я, потреби займатися спортом і бажання постійно підвищувати особисті фізичні показники. На сьогодні означені структурні підрозділи разом проводять господарську та маркетингову діяльність, об'єднуючись у своїй більшості в центри ФВтаС.

У ході порівняльно-зіставного аналізу змісту фізичного виховання студентів в університетах РП з'ясовано, що модернізація ФВтаС передбачає розроблення авторських програм із фізичного виховання згідно з останніми дослідженнями у сфері фізичного виховання студентів та розширення видів рухової активності. Доведено, що модернізація навчального процесу відбувається за рахунок уведення нових, сучасних, а іноді й екстремальних видів спорту, чим підвищує інтерес студентів до предмета.

Результати порівняльно-зіставного аналізу нормативних актів, наукових публікацій та сайтів польських університетів свідчать, що оновлення управлінських засад стає важливою ланкою модернізації ФВтаС у вишах країни. Установлено, що університети Польщі є юридично самостійними, незалежними та мають значні повноваження щодо вирішення питань ФВтаС. Доведено, що децентралізація системи управління вищої освіти надала більше можливостей для підвищення ефективності управління шляхом чіткого окреслення компетенцій ректоратів університетів, керівництва СФВіС і УК АСС та для розвитку власної спортивної інфраструктури вишів і використання наявної матеріальної бази з метою отримання прибутку.

Як свідчить електронне листування та вивчення досвіду і результатів діяльності польських фахівців із фізичного виховання та спорту, маркетингізація та менеджеризація вищої освіти в РП зумовлюють застосування в управлінні ФВтаС ринкових принципів та механізмів менеджменту, що дозволяє успішно

формувати фізичну культуру студентів. Під впливом євроінтеграційних тенденцій формується інноваційна модель ФВтаС, специфічними рисами якої стають взаємодія управлінської вертикалі та самоврядної горизонталі, налагодження мережових взаємозв'язків за допомогою інформаційних комп'ютерних технологій, прозорості та свободи руху інформації, інноваційного характеру діяльності, ефективного мережевого управління, змішаних форм власності. Констатовано інтенсивний розвиток відповідної маркетингової діяльності, що передбачає: урізноманітнення пропозицій щодо вибору змісту фізкультурно-оздоровчих і спортивних занять, залучення висококваліфікованих тренерів та інструкторів, проведення спортивно-рекреаційних заходів за рахунок спонсорських внесків, організацію реклами в засобах масової інформації, отримання грантів на оновлення спортивної інфраструктури й прибутків з оренди спортивних споруд, вивчення потреб суспільства щодо зміцнення здоров'я молоді та формування у студентів стійких навичок здорового способу життя.

Використання низки емпіричних методів – включеного спостереження, інтерв'ювання, бесід, електронного листування з науковцями Студіумів фізичного виховання та спорту університетів Польщі (Варшавського, Марії Кюрі-Склодовської в м. Любліні, Шльонського та Економічного в м. Катовиці) – дає підстави стверджувати, що впровадження інновацій в організацію навчально-виховного процесу з фізичного виховання дозволяє змінити ставлення університетської молоді до нього на позитивне. Результати опитування викладачів свідчать, що кожний з них самостійно визначає власні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів. Доведено, що інноваційна модель ФВтаС передбачає особливий статус студентів з обмеженими фізичними можливостями, інвалідів, для яких організовано спеціальні навчальні заняття та міжуніверситетські змагання.

Результати емпіричного дослідження засвідчили, що характерними ознаками інноваційної моделі ФВтаС в університетах РП стає впровадження ІКТ в організацію навчально-виховного процесу. Доведено, що користування університетською інтернет-системою управління навчальним процесом USOS дає змогу студентам ознайомлюватись із численними пропозиціями та вільно обирати види рухової активності, у т. ч. хореографічної та реабілітаційної. Створення спеціальної програми електронної реєстрації на інтернет-сторінках університетів оптимізує організацію процесу фізичного виховання студентів, посилює їх мотивацію, бажання вести здоровий спосіб життя, фізично самовдосконалюватись і займатися спортом.

Отже, базові аспекти модернізації ФВтаС в університетській освіті РП характеризуються інноваційними змінами у нормативно-правовій, структурно-змістовій та управлінській сферах. Узагальнення досвіду впровадження інновацій у процес ФВтаС РП засвідчило наявність відповідної інноваційної моделі, зорієнтованої на здійснення ефективного маркетингу і менеджменту з оптимізацією співвідношення організаційних та самоорганізаційних початків

системи, відповідає інтересам й очікуванням студентів, включає широкі пропозиції видів рухової активності.

У третьому розділі «**Перспективи використання польського досвіду фізичного виховання студентів в університетах України на шляху євроінтеграції**» висвітлено особливості модернізації ФВтаС в університетах Польщі у європейському контексті, розглянуто загальноєвропейські документи щодо ФВтаС у вищій школі, досліджено стан ФВтаС в університетах України, визначено перспективи використання прогресивного польського досвіду в українських університетах.

Порівняльно-зіставний аналіз документів Європейського парламенту засвідчив наявність ефективних кроків у напрямку модернізації ФВтаС стосовно вищої школи, які спрямовані на поєднання в раціональних пропорціях розумових і фізичних занять та визначення форм реалізації ФВтаС в університетській освіті країн Європейського Союзу. Показано, що в університетах Польщі активізується увага до фізичного виховання студентів з обмеженими можливостями, здійснюється пошук грантів для створення й покращання спортивної інфраструктури.

За результатами порівняльно-зіставного аналізу з'ясовано, що з 90-х рр. ХХ століття в Україні починає формуватися національна політика у сфері фізичної культури і спорту з урахуванням найкращих вітчизняних досягнень. Одним з основоположних факторів стає нормативно-правова база вищої освіти, що визначає механізми реалізації соціальних прав університетської молоді на заняття фізичними вправами та спортом. Аналіз законодавчих актів засвідчив наявність декларативних положень про роль ФВтаС у формуванні фізичного і морального здоров'я студентів.

Однак, нині в Україні актуалізується потреба у запровадженні низки норм та заходів, покликаних забезпечити для університетської молоді можливість вести здоровий спосіб життя, систематично займатися фізичними вправами і спортом, отримувати вільний доступ до сучасної спортивної інфраструктури. Існує нагальна потреба у фінансуванні університетського спорту, інноваційному менеджменті, оновленні відповідної матеріально-технічної бази з метою підвищення конкурентоспроможності вітчизняних студентів-спортсменів. З'ясовано, що вивчення основних аспектів інноваційних процесів у вищій освіті Польщі, аналіз стратегічних змін у ФВтаС шляхом адаптації до європейських вимог сприятиме уникненню помилок у ході модернізації фізичного виховання та спорту в університетській освіті України.

Узагальнення та наукова екстраполяція польського досвіду на українські реалії дозволили виявити можливості його використання у ході модернізації ФВтаС в університетах України. На наднаціональному рівні пропонується активізувати співпрацю з міжнародними та національними спортивними організаціями, комітетами, клубами, товариствами, зокрема Академічним спортивним союзом Польщі. На національному рівні рекомендується розробити загальну стратегію фізичного виховання дітей, учнів, підлітків, юнаків, студентів, дорослих як неперервного процесу збереження фізичного здоров'я

української нації, що передбачає ліквідацію тотальної уніфікації та стандартизації й запровадження індивідуальних навчальних траєкторій на основі застосування сучасних технологій.

На регіональному рівні належить забезпечити: адміністративну підтримку університетських міжнародних освітніх проєктів, запровадження стратегій «спільна справа» (університет – загальноосвітня школа – дитячий садок), «єдина родина» (родинні змагання студентів та їх батьків), «ми – разом» (університетські спортивні змагання професорсько-викладацького складу університету зі студентами вишу); залучення підприємств, організацій та установ певного регіону до вирішення проблем розвитку фізичної культури студентів і спорту; розроблення соціальної реклами популяризації здорового способу життя за участі видатних осіб країни, регіону тощо.

Встановлено, що на інституційному рівні необхідно звернути увагу на збагачення лекційних курсів фізичного виховання відомостями щодо еволюції та модернізації системи ФВтаС в університетах Європи, вивчення фізкультурно-спортивних інтересів університетської молоді до сучасних спортивних дисциплін (флорбол, велоспінінг, самооборона, скелелазіння, корфбол, хатха-йога та ін.) і впровадження їх у практику фізичного виховання. Доцільним бачиться розроблення варіативних пропозицій щодо видів рухової активності та надання студентам можливості їх вільного вибору відповідно до особистих уподобань у межах обов'язкових занять із фізичного виховання. Необхідною є модернізація існуючих та впровадження інноваційних авторських програм, що дозволить викладачам максимально використовувати свій творчий потенціал і враховувати інтереси студентів, створення спеціальних програм для студентів з обмеженими можливостями (зокрема студентів-інвалідів, які користуються інвалідними візками) та надання їм рівного доступу до спортивних споруд. Важливим є перегляд критеріїв оцінювання навчальних досягнень студентів (активна участь у заняттях, позитивна динаміка у складанні тестів із предмета, індивідуальна траєкторія розвитку), запровадження в роботу кафедр фізичного виховання факультативних занять оздоровчої спрямованості для студентів усіх курсів денної та заочної форм навчання, організація інтеркультурних спортивних секцій і змагань із залученням іноземних студентів, які навчаються в університеті.

З'ясування теоретичних основ і базових аспектів модернізації ФВтаС в університетській освіті Польщі й перспектив використання прогресивного польського досвіду в контексті досліджуваної проблеми в Україні дає підстави для таких **висновків**:

1. Окреслено теоретичні основи модернізації ФВтаС в університетській освіті Польщі, зокрема поняттєво-термінологічний апарат дослідження, що відображає сутнісні характеристики його об'єкта і предмета, ключові поняття у межах польського («фізичне виховання», «фізичне здоров'я», «фізична рекреація») й вітчизняного («фізична культура», «культура здоров'я», «здоровий спосіб життя») педагогічних дискурсів. Конкретизовано й уточнено терміни «фізичне виховання студентів» (багатогранний педагогічний процес

організації активної оздоровчо-фізкультурної діяльності університетської молоді) та «університетський спорт» (цілеспрямована діяльність студентів задля досягнення максимальних спортивних результатів). З'ясовано сутність поняття «модернізація фізичного виховання та спорту в університетській освіті», визначеного як інноваційний процес трансформації, що полягає в оновленні структури й змісту ФВтаС з метою формування культури здоров'я університетської молоді та досягнення нею вагомих спортивних результатів, що забезпечується ефективним менеджментом і маркетингом.

Систематизовано сучасні концептуальні підходи до фізичного виховання у польській науковій думці: гуманістичний (М. Демель, А. Совіньський), аксіологічний (Г. Грабовський, К. Зухора), валеологічний (А. Краванський, В. Осіньський, З. Яворський). Показано, що модернізація фізичного виховання та спорту в університетах здійснюється з опорою на валеологічні цінності та активне впровадження інноваційних технологій у ФВтаС.

2. З опорою на низку політичних, економічних та академічних чинників здійснено періодизацію становлення й розвитку системи ФВтаС в університетській освіті Польщі та виокремлено чотири періоди: 1) *започаткувальний* (кінець XVIII – початок ХХ ст.) – поява фізичного виховання в позанавчальний час у Вроцлавському, Познаньському, Ягеллонському, Львівському та Варшавському університетах, створення перших спортивних університетських осередків, заснування Академічного спортивного союзу та курсів фізичного виховання; 2) *пошукувальний* (1918–1939 рр.) – перші спроби впровадження обов'язкових занять із фізичного виховання у Познаньському і Ягеллонському університетах, виникнення спортивних клубів АСС в академічних центрах Польщі та встановлення міжнародних контактів у галузі університетського спорту; 3) *уніфікувальний* (1945–1988 рр.) – жорстка централізація управління, оновлення нормативно-правової бази ФВтаС та його структури (фронтальне заснування Студіумів фізичного виховання та спорту й університетських клубів АСС), упровадження єдиної програми фізичного виховання студентів; 4) *модернізувальний* (розпочинається з моменту проголошення Республіки Польща у 1989 р.) – відновлення національної системи фізичного виховання та спорту в університетах Польщі, пошуки шляхів її модернізації, активне оновлення системи фізичного виховання та університетського спорту за євростандартами на початку ХХІ ст., заснування центрів ФВтаС.

Запропоновано типологію академічних спортивних осередків, що виникали у процесі еволюції ФВтаС: спортивні школи та гуртки; студентські спортивні товариства, клуби, табори; університетські клуби АСС; центри фізичної культури, здоров'я і спорту. Виокремлено персоналії, які відіграли значну роль у становленні фізичного виховання і студентського спорту в університетській освіті Польщі, серед яких: Л. Берковський, С. Канарський, А. Каменецький, А. Поплавський, Г. Пірамович, Е. Пясецький, С. Чехановський.

3. Схарактеризовано базові аспекти ФВтаС, серед яких вирізняємо нормативно-правовий, структурно-змістовий та управлінський. У межах

нормативно-правового аспекту модернізації фізичного виховання та спорту в РП доведено конститутивне значення законодавчих ініціатив для забезпечення ефективності цього процесу в університетській освіті. Висвітлено структурно-змістовий та управлінський аспекти модернізації ФВтаС в університетах РП, що передбачає створення нових структурних підрозділів із фізичного виховання та спорту у вишах, які мають компетенцію самостійно вирішувати змістові та організаційні питання, розробляти й запроваджувати в навчальний процес авторські програми, змінювати критерії оцінювання і впроваджувати інтернет-технології.

Доведено, що до структури класичних університетів Польщі входять навчальні підрозділи з проблем здоров'я, Студіуми фізичного виховання і спорту та спортивні клуби Академічного спортивного союзу країни. Серед структурних інновацій – створення університетських центрів фізкультурно-спортивної спрямованості за зразком західноєвропейських вишів. У змістовому аспекті найактивніше відбувається модернізація навчальних і робочих програм за рахунок уведення нових сучасних, у т. ч. екстремальних видів спорту або програм, де фізичне виховання здійснюється у процесі танцювальної діяльності.

Установлено, що юридична автономність університетів РП гарантує значні повноваження у менеджменті фізичного виховання та студентського спорту, зокрема активно розвивається маркетингова діяльність, яка передбачає: різноманітні пропозиції щодо вибору змісту фізкультурно-оздоровчих та спортивних занять, залучення висококваліфікованих тренерів та інструкторів, дослідження ринку споживачів, проведення спортивно-рекреаційних заходів за рахунок внесків від спонсорів, організацію реклами в засобах масової інформації, гранти з оренди спортивних споруд, вивчення потреб суспільства у зміцненні здоров'я та у формуванні стійких навичок ведення здорового способу життя. Доведено, що децентралізація системи управління вищою освітою надала більше можливостей для корекції ефективності управління шляхом чіткого окреслення компетенцій ректоратів університетів, керівництва СФВіС і УК АСС та розвитку власної спортивної інфраструктури вишів.

4. Узагальнення досвіду впровадження інновацій у процес ФВтаС в Республіці Польща в умовах розбудови Європейського простору вищої освіти свідчить, що інноваційна модель ФВтаС зорієнтована на європейські стандарти, враховує загальні тенденції маркетингації та менеджеризації вищої освіти, відповідає очікуванням студентів, зумовлює формування у них позитивного ставлення до власного фізичного самовдосконалення, включає широкі пропозиції видів рухової активності й передбачає право студентів на їх вільний вибір. Показано, що викладачі СФВіС створюють інноваційні авторські програми, які спираються на останні світові дослідження та враховують інтереси студентів.

З'ясовано, що використання університетської інтернет-системи управління навчальним процесом – USOS із самореєстрацією студентів сприяє скоординованій організації фізичного виховання. Використання комп'ютерних

технологій стимулює творчу активність студентів та створює умови для самовираження особистості.

У контексті євроінтеграції показано, що ефективні кроки Європейського парламенту стосовно модернізації ФВтаС у вищій школі спрямовані на поєднання в корисних пропорціях розумових і фізичних занять та урізноманітнення пропозицій видів рухової активності й спортивних дисциплін у вишах ЄС, що позитивно впливає на ФВтаС в університетах Польщі.

5. Висвітлено сучасний стан фізичного виховання та спорту у вітчизняних вишах. Доведено, що у незалежній Україні починає формуватися національна політика у сфері фізичної культури і спорту з урахуванням кращих вітчизняних традицій. Нові законодавчі ініціативи передбачають переорієнтацію ФВтаС на формування фізичного і морального здоров'я студентів, удосконалення фізичної та психологічної підготовки до подальшої життєдіяльності на засадах оздоровчої спрямованості. Проте входження України до Європейського простору вищої освіти вимагає оновлення структури, змісту та матеріальної бази ФВтаС у вітчизняних університетах згідно з євростандартами.

Визначено перспективи використання прогресивного досвіду Республіки Польща щодо модернізації фізичного виховання та спорту в університетах України: *на наднаціональному рівні* – активізація співпраці з міжнародними та національними спортивними організаціями, комітетами, клубами, товариствами, зокрема Академічним спортивним союзом Польщі; *на національному рівні* – розроблення загальної стратегії фізичного виховання як ціложиттєвого, неперервного процесу збереження фізичного здоров'я української нації, що передбачає ліквідацію тотальної уніфікації та стандартизації й запровадження індивідуальних навчальних траєкторій з використанням ІКТ; *на регіональному рівні* – адміністративна підтримка університетських міжнародних освітніх проєктів, запровадження стратегій «сумісна справа», «єдина родина», «ми – разом», залучення підприємств, організацій та установ окремого регіону до вирішення проблем розвитку фізичної культури і спорту, розроблення соціальної реклами щодо популяризації здорового способу життя; *на інституційному рівні* – надання змісту лекційних курсів із фізичного виховання європейського виміру, вивчення фізкультурно-спортивних інтересів молоді до сучасних видів спорту, надання студентам можливості вільного вибору видів рухової активності, розроблення та впровадження інноваційних авторських програм, у т. ч. для студентів з обмеженими можливостями, перегляд критеріїв оцінювання навчальних досягнень студентів, запровадження факультативних занять оздоровчої спрямованості для студентів усіх курсів, у т. ч. заочної форми навчання, впровадження досвіду інтеркультурних спортивних секцій і змагань.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми й потребує вивчення досвіду Європейського Союзу щодо модернізації фізичного виховання та спорту у вишах окремих країн.

Основні наукові результати дисертаційного дослідження висвітлено у таких працях автора:

1. Долгова Н. О. Сучасні підходи до формування культури здоров'я студентської молоді в Україні та Польщі / Н. О. Долгова // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2009. – № 2. – С. 66–73.
2. Долгова Н. О. Основні напрямки фізичного виховання та збереження здоров'я студентської молоді в Польщі / Н. О. Долгова // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. – № 1 (3). – С. 298–305.
3. Долгова Н. О. Фізичне та валеологічне виховання університетської молоді в Україні та Польщі: етнокультурний контекст / Н. О. Долгова // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. – № 7 (9). – С. 29–35.
4. Долгова Н. О. Інноваційні комп'ютерні технології як засіб організації процесу фізичного виховання в університетах Польщі / Н. О. Долгова // Витоки педагогічної майстерності : збірник наукових праць Полтавського національного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка. Серія «Педагогічні науки». – Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2011. – № 8 (1). – С. 114–118.
5. Долгова Н. О. Управління й організація фізичного виховання та спорту в університетах Польщі: маркетинговий підхід / Н. О. Долгова // Вища освіта України. Дод. 2 до № 3, Темат. випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К. : Гнозис, 2011. – Т. III (28). – С. 348–354.
6. Долгова Н. О. Генеза фізичного виховання та спорту в університетській освіті Польщі / Н. О. Долгова // Порівняльно-педагогічні студії : наук.-пед. журн. – Умань, 2012. – № 2 (12). – С. 51–56.
7. Долгова Н. О. Теоретичні аспекти модернізації фізичного виховання студентської молоді та університетського спорту / Н. О. Долгова // Педагогічна освіта: теорія і практика : зб. наук. пр. – Кам'янець-Подільський : Вид. ПП Зволейко Д. Г., 2013. – Вип. 13. – С. 60–64.
8. Долгова Н. А. Нормативно-правовой аспект модернизации физического воспитания студентов и университетского спорта в Украине / Н. А. Долгова // Научные ведомости Белгородского государственного университета. Серия «Гуманитарные науки» : научный журнал. – Белгород : Издательский дом «Белгород», 2013. – Вып. 19, № 20 (163). – С. 195–200.
9. Долгова Н. О. Проблеми формування культури здоров'я студентської молоді у сучасних наукових педагогічних дослідженнях / Н. О. Долгова // Наукові пошуки : збірник наукових праць молодих учених, присвячений 85-річчю Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2009. – С. 26–30.
10. Долгова Н. О. Діяльність університетських Центрів фізичного виховання та спорту в реалізації потреб і очікувань студентської молоді

Польщі / Н. О. Долгова // Психолого-педагогічні проблеми розвитку особистості в сучасних соціокультурних умовах : зб. наук. праць. – Вінниця : ПП Балюк І. Б., 2011. – С. 103–106.

11. Долгова Н. О. Європейський вектор модернізації фізичного виховання та студентського спорту в польських університетах / Н. О. Долгова // Международное сотрудничество в образовании в условиях глобализации : матер. междунар. науч.-практ. конф. – Симферополь : Апрель, 2012. – С. 92–97.

12. Долгова Н. О. Стратегічне планування модернізації фізичного виховання та спорту у вишах сучасної Польщі / Н. О. Долгова // Проблеми та шляхи удосконалення педагогічних та психологічних наук : зб. наук. робіт. – Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2013. – С. 45–47.

13. Долгова Н. А. Физическая культура как приоритетное направление государственной гуманитарной политики / Н. О. Долгова // Культурология в контексте гуманитарного знания : сборник статей : в 3 ч. – Курск : Курский государственный университет, 2013. – Ч. 1. – С. 201–207.

14. Долгова Н. О. Нормативно-правова основа фізичного виховання в університетах Польщі та України: компаративний аналіз / Н. О. Долгова // Innowacje i badania naukowe, jak również ich zastosowanie w praktyce. Materiały Międzynarodowej Naukowi-Praktycznej Konferencji (29–31 maja 2012 r. m. Warszawa). – Warszawa : Diamond trading tour, 2012. – Cz. 2. – S. 44–46.

Долгова Н. О. Модернізація фізичного виховання та спорту в університетській освіті Польщі (1991–2011 рр.). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Суми, 2014.

У дисертації розкрито теоретичні основи і базові аспекти модернізації фізичного виховання та спорту в університетській освіті Польщі.

Окреслено поняттєво-термінологічний апарат дослідження і з'ясовано сутність модернізації фізичного виховання та спорту в університетській освіті Республіки Польща. Здійснено періодизацію становлення і розвитку системи фізичного виховання та спорту в університетській освіті Польщі, виокремлено провідні персоналії означеного процесу. Схарактеризовано нормативно-правовий, структурно-змістовий та управлінський аспекти модернізації фізичного виховання та спорту в університетській освіті Республіки Польща. Узагальнено досвід упровадження інновацій у процес фізичного виховання та спорту в Республіці Польща в умовах розбудови Європейського простору вищої освіти. Висвітлено сучасний стан фізичного виховання та спорту у вітчизняних вишах і визначено перспективи використання прогресивного досвіду університетів Республіки Польща в аспекті досліджуваної проблеми в Україні.

Ключові слова: університетська освіта Польщі, базові аспекти модернізації фізичного виховання та спорту, Європейський простір вищої освіти, впровадження інновацій, прогресивний польський досвід.

Долгова Н. О. Модернизация физического воспитания и спорта в университетском образовании Польши (1991–2011 гг.). – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. – Сумской государственной педагогической университет имени А. С. Макаренко, Сумы, 2014.

В диссертации раскрыты теоретические основы и базовые аспекты модернизации физического воспитания и спорта в университетском образовании Польши.

Очерчен понятийно-терминологический аппарат исследования и определена сущность модернизации физического воспитания и спорта в университетском образовании Республики Польша. Осуществлена периодизация становления и развития системы физического воспитания и спорта в университетском образовании Польши, выделены ведущие персоналии очерченного периода. Охарактеризованы нормативно-правовой, структурно-содержательный и управленческий аспекты модернизации физического воспитания и спорта в университетском образовании Республики Польша. Обобщён опыт внедрения инноваций в процесс физического воспитания и спорта в Республике Польша в условиях построения Европейского пространства высшего образования. Освещено современное состояние физического воспитания и спорта в отечественных вузах и определены перспективы использования прогрессивного опыта университетов Республики Польша в аспекте исследуемой проблемы в Украине.

Ключевые слова: университетское образование Польши, базовые аспекты модернизации физического воспитания и спорта, Европейское пространство высшего образования, внедрение инноваций, прогрессивный польский опыт.

Dolgova N. A. Modernization of the Physical Training and Sports in the University Education in Poland (1991–2011). – Manuscript.

Thesis for the Degree of the Candidate of Pedagogical Sciences in Specialty 13.00.01 – General Pedagogics and History of Pedagogics. – Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, Sumy, 2014.

Dissertation is devoted to the theoretical foundations and practical aspects of modernization of the physical training and sports in the university education in Poland.

The research terminology is characterized on the basis of systematic study of native and foreign sources. A great number of concepts that comprise the essence of research object and subject, among them: “physical culture”, “culture of health”, “healthy lifestyle”, “physical training”, “physical health”, “physical recreation” are analyzed. The essence of the phenomenon “modernization of the physical training and sports” from the point of view of Polish, Russian and native researchers is investigated. The author defines “modernization of the physical training and sports in the university education” as innovative transformation process, which is aimed at updating the structure of physical training and sports; reorientation of the purpose and content of physical training and sports on the formation of health culture of the

university youth; implementation of modern approaches to management and organization of educational process in this sphere; expansion of the types of motor activity of students.

Modern theories of physical training of the leading Polish scientists are systematized. It is proved that modernization of physical training and sports in the universities should take place in accordance with the principles of humanization and liberalization, harmonization, based on valueological values and active introduction of innovative technologies in physical training and sports.

The author distinguishes four periods of formation and development of physical training and sports in the university education in Poland: 1) initial period (the end of the XVIII century – the beginning of XX century); 2) search period (1918–1939); 3) unification period (1945–1988); 4) modernization period starts from the moment of proclamation of the Republic of Poland in 1989.

The personalities that played a significant role in the development of physical training and university sports in the university education of Poland are outlined.

The normative-legal aspect of modernization of physical training and sports in the Republic of Poland is characterized. The constitutive value of legislative initiatives for the efficiency of the process of modernization of physical training and sports in the universities is proved. Structural-content and managerial aspects of modernization of physical training and sports in the university education of Poland are considered, which comprise the creation of new structural units of physical training and sports in the universities, have the competence to decide content and organizational issues, to develop and introduce in the educational process the author's programs and change assessment criteria and to introduce Internet technologies.

During the generalization of the experience of introduction of innovative technologies and original programs in the process of physical training and sports in the universities of Poland it was proved that the introduction of innovations in the organization of the educational process in physical training allows to change the attitude of the university students to the subject.

The modern condition of physical training and sports in native universities is revealed. It is proved that in independent Ukraine begins to form its own policy in the sphere of physical culture and sports, according to the best national traditions. New legislative initiatives are aimed at reorientation of physical training and sports on the formation of the physical and moral health of students, improvement of physical and psychological preparation for further activity on the basis of health orientation; a number of provisions designed to ensure the proper quality of physical training, to provide students with free access to the modern sports infrastructure are introduced.

The hierarchy of possibilities of the use of Polish experience on modernization of physical training and sports in the universities of Ukraine on supranational, national, regional and institutional levels is proposed.

Key words: University education of Poland, basic aspects of modernization of physical training and sports, European area of higher education, implementation of innovations, progressive Polish experience.

Підписано до друку 11.09.2014.
Формат 60x90/16. Ум. друк. арк. 1,1. Обл.-вид. арк. 0,9. Тираж 100 пр. Зам. №530

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.